

H.K.Riikonen

“Onko sivistyksessänne aukkoja?”

Klassikoita sarjakuvina

Ensi askel klassikoihin

“Nyt olet lukenut kuvitetun klassikon. Toivottavasti luet myöskin lähitulevaisuudessa alkuperäisen teoksen. Saat sen jokaisesta kirjastosta.” Tämä sinänsä hurskas toivomus oli luettavissa *Kuvitetut klassikot* -sarjakuvalehtien lopussa.¹ Se oli myös lehden idean keksijän toivomus, kuten eräässä numerossa korostettiin. Kuvitetujen klassikoiden keksijä oli Puolasta Yhdysvaltoihin muuttanut Albert L. Kanter: “Al Kanter ei pitänyt Kuvitettuja klassikkoja kirjan täydellisenä vastineena, miten huolellisesti ne tehdäänkin, ovat ne kuitenkin vain johdanto oikeisiin kirjoihin,” mainittiin lehdessä.

Idea maailmankirjallisuuden huipputeosten tarjoamisesta aloitteleville lukijoille helpommassa muodossa on itsessään vanha. Tässä tarvitsee vain muistuttaa mieleen teokset, jotka oli tarkoitettu ad usum Delphini, toisin sanoen 1600-luvulla Ranskan kruununprinssin luettavaksi tarkoitettut yksinkertaistetut ja moraalisesti sopiviksi tehdyt versiot,² sekä myöhemmät niin sanotut Bowdlerized versions.³ Hyvin tunnettuja ovat myös Charles ja Mary Lambin lapsia varten tarkoitettut versiot Shakespearen draamoista tai Charles Lambin kertoma *The Adventures of Ulysses* (1808), teos jonka James Joyce hyvin muisti *Odyseustaan* kirjoittaessaan.⁴ Oman lukunsa muodostavat suoranaisesti lyhennetyt teokset.⁵

Usein on mukaan liittynyt ajatus helponnettujen versioiden propedeutiisesta luonteesta, toisin sanoen ajatus siitä, että ne voivat johdattaa alkupe-
räisten teosten lukemiseen.⁶ Tämä ajatus oli myös Kanterilla hänen ryhtyes-
sään julkaisemaan Kuvitettuja klassikkoja. Voitiin siis ajatella, että sarjaku-
vasovitelmat soveltuisivat myös kouluopetuksessa käytettäviksi. Niinpä
eräässä numerossa sarjan suomalainen toimittaja Kai Brunila tiesikin kertoa,
että muuan turkulainen koulu oli tilannut sarjan ensimmäistä nidettä,

¹ Tämä kirjoitus perustuu Kuvitetujen klassikkojen suomalaisen version viiteen ensimmäiseen vuosikertaan ja 101 ensimmäiseen numeroon.

² Ad usum Delphini -julkaisuja laati Pierre-Daniel Huet, joka kirjoitti yhden ensimmäisistä merkittävistä antiikin romaaneja käsitteivistä tutkimuksista.

³ Thomas Bowdler löysi sensuroitavaa myös Gibbonin kuuluisasta teoksesta *Decline and Fall of the Roman Empire*, ks. N.G. Wilson, *Scholars of Byzantium*. London: Duckworth 1983, 15-16.

⁴ Charles Lamb, *The Adventures of Ulysses*. Edited by John Cooke. Edinburgh: Split Pea Press 1992 (alkuteos 1808). James Joycen tuotannon kannalta 1800-luvun populaarit romaanit, joista useat olivat edustettuina myös Kuvitetuissa klassikoissa, olivat huomattavan merkityksellisiä, ks. lähemmin R. B. Kershner, *Joyce, Bakhtin and Popular Literature. Chronicles of Disorder*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press 1989.

⁵ Kirjallisen aineiston kierrätyksessä oman ryhmänsä muodostavat uudelleen kerrotut versiot (retellings), kuten sarjakuvat ja lapsille tarkoitettut versiot. Tällaisen kierrätyksen muodoista ks. Peter J. Rabinowitz, "What's Hecuba to Us?" *The Audience's Experience of Literary Borrowing*. Teoksessa Susan R. Suleiman and Inge Crosman (ed.), *The Reader in the Text. Essays on Audience and Interpretation*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press 1980, 246-249.

⁶ Clemens Alaksandrialainen lienee ollut ensimmäinen joka esitti propedeuttisuuden ajatuksen: pakanallinen kirjallisuus voi johdattaa kohti *Raamatun* tekstejä, ks. R. R. Bolgar, *The Classical Heritage and Its Beneficiaries*. Cambridge: Cambridge University Press 1954, 49. - Suomessa sarjakuvasta käydyistä keskustelusta ja vetoamisesta sen propedeutisiin mahdollisuuksiin ks. H.K. Riikonen, "Villiiä länttä, viidakkoita, historiaa. Italialaisista sarjakuvista 1950-luvun Suomessa". Teoksessa Anna Makkonen (toim.), *Avoin ja suljettu. Kirjoituksia 1950-luvusta*

Homeroksen *Odyssseiaa*, 150 kappaletta opetustarkoituksiin. Toimittaja mainitsi myös, että aina ao. numeron ilmestyessä kyseisen teoksen kysyntä kirjastoissa on lisääntynyt. "Onko sivistyksessänne aukkoja? Täyttäkää ne lukemalla Kuvitettuja Klassikkoja," tiivistä Brunila sanottavansa. Lehden numeroissa oli myös joitain opettajien ja oppilaiden "todistuksia" lehden merkityksestä: "Sain täyden kympin viimeisestä ainekirjoituksesta ja se johtui yksinomaan siitä, että edellisellä viikolla olin lukenut Kuvitetun Klassikon kirjoitusaiheesta...". Kaunokirjallisten teosten ohella myös esimerkiksi *Raamatusta* on tehty sarjakuvia.⁷

Kuvitetut klassikot -sarjakuvaa julkaistiin Suomessa aikana, jolloin televisio teki tuloaan. Tällöin se tavallaan kilpaili television ja siihen liittyvien ilmiöiden kanssa. Televisio oli nimittäin kasvattamassa omaa katsojajoukkoaan. Televisioliikkeet näyttivät ikkunoistaan joitain suosittuja sarjoja, joita lähistön lapset kerääntyivät näyteikkunan taakse katsomaan. Ilmestyi myös sarjakuvalehtiä, jotka perustuivat suosittuihin sarjoihin. Tällainen oli julkaisu nimeltä TV:n tähtisarjat, "Ainoa aito televisio-sarjakuvalehti Suomessa", kuten sitä mainostettiin. Lehden sarjoja olivat *Wagon Train*, *Sea Hunt*, *Huckleberry Hound* ja *Bat Masterson*. Kansilehdellä oli valokuvia asianomaisen sarjan päänäyttelijästä. *Lassie*-sarjassa esiintyi suosittu Lassie-koiran ohella myös tunnettu lapsisotilas Rusty ja hänen Rin-Tin-Tin -koiransa.

Shakespearea ja viktoriaanisen ajan romaaneja

Kuvitettuja klassikkoja ilmestyi Suomessa vuodesta 1957 alkaen Kuvajulkaisut-nimisen yhtiön toimesta. Sen taustalla taas oli amerikkalainen Classics Illustrated. Kuvajulkaisujen sarjakuvia oli muitakin, esimerkiksi Ohukainen ja Paksukainen ja Satu-sarja, joka sisälsi maailman tunnetuimpia satuja "kaikille kilteille lapsille", kuten kannessa todettiin.⁸ Kuvitetujen klassikoiden kohdalla olivat useimmiten kyseessä 1800-luvulla suositut historialliset romaanit, Walter Scottin, Charles Kingsleyn, kirjailijapari Erckmann-Chatrianin, Henryk Sienkiewiczin (*Tulella ja miekalla*), Victor Hugon (*Notre-Damen kellonsoittaja*), Lewis Wallacen (*Ben-Hur*) ja Alexandre Dumas'n teokset. Kaikkein suosituimmaksi osoittautui juuri Dumas (*Kolme muskettisoturia*, *Musta tulppaani*, *Rautanaamio*, *Kuninkaan miehet*, *Kuningattaren kaulanauha* ym.). Mukana oli luonnollisesti myös Edward Bulwer-Lyttonin *Pompejin viimeiset päivät*, teos joka kerran on nimetty maailman huonoimmaksi romaaniksi. *Ben-Hurin* ja *Pompejin viimeisten päivien* kaltaiset romaanit ovat tulleet 1900-luvulla monesti esille myös historiallisessa speктаakkelielokuvassa.⁹ Suomessa niistä on julkaistu myös lyhennetyt laitokset. Antiikin historian ohella varsinkin Ranskan vallankumouksen aikaan sijoittuvat romaanit olivat Kuvitetuissa klassikoissa korostuneesti esillä: Dumas'n teosten ohella mukana oli Dickensin *Kaksi kaupunkia*.

Suosittua aihepiiriä olivat myös amerikkalaisten kirjailijoiden lännentarinat (Owen Wisterin *Virginalainen*, Francis Parkmanin *Oregonin tie*, J.F. Cooperin romaanit)¹⁰ ja eläimiin ja luontoon liittyvät teokset. Kyseessä olivat niin ollen ne samat keskeiset aihepiirit, jotka olivat edustettuina myös 1950-luvulla suosituissa italialaisissa sarjakuvissa (Villi länsi, Viidakko, Tex Willer, Pecos Bill).¹¹ 50-luvun lopulla oli myös tietyistä keskeisistä hahmoista omat sarjakuvansa (Robin Hood, Davy Crockett).

Tavalla tai toisella merenkulkuun liittyvät ja merellä tapahtuvia seikkailuja kuvaavat teokset olivat Kuvitetuissa klassikoissa niin ikään suosittuja (kapteeni Marrayatin *Merikadetti Jack Easy*, R.H.Dana Jr.:n *Kaksi vuotta keulassa*). Tähän joukkoon liittyivät myös Melvillen *Moby Dick* ja Conradin *Lordi Jim*, vaikka ne muuten poikkesivat sarjassa esille tulleista meriaiheisista teoksista. Tieteiskirjallisuutta edustivat Jules Verne ja H.G.Wells.

Kaiken kaikkiaan juuri 1800-luvun kirjallisuus oli ylivoimaisessa asemassa ja siitä nimenomaan englantilainen viktoriaanisen ajan romaanikirjallisuus, se jota aikoinaan oli luettu perhepiirissä ääneen tai julkisissa lukesityksissä. Kuvitetuista Klassikoista muodostui suorastaan viktoriaanisen ajan (ja yleisemmin 1800-luvun) romaanikirjallisuuden kavalkadi. Edellä mainitun Dickensin *Kahden kaupungin* ohella hänen tuotannostaan olivat mukana *Suuria odotuksia*, *David Copperfield* ja *Oliver Twist*, mutta sarjasta ei ollut unohdettu myöskään Thomas Hughesin *Tom Brownin kouluvuotia* eikä Wilkie Collinsin *Kuunkiveä* tai *Valkopukuista naista*. Myös George Eliot ja R.L.Stevenson olivat mukana samoin kuin H. Rider Haggard (*Kuningas Salomonin aarre*, *Kleopatra*). Kuitenkin myös vanhempi klassinen kirjallisuus tuli esille. Sarja alkoi Homeroksen *Odyseialla* (tai *Odyseuksella*, kuten lehden otsikko kuului) ja neljäntenä numerona ilmestyi *Caesarin valloitukset*, mikä pohjautui *De bello Gallico* -teokseen (numeron alaviitteessä muistutettiin, että Caesar kirjoitti kolmannessa persoonassa puhuen itsestään käyttäen muotoja ”hän” tai Caesar).¹² Vanhempia klassikkoja edustivat myös Shakespearen *Romeo ja Julia*, *Kesäyön unelma* ja *Julius Caesar* sekä Cervantesin *Don Quijote*. Lehden numero nimeltä *Cellinin seikkailut* pohjautui Benvenuto Cellinin omaelämäkertaan. Swiftin *Gulliverin retket*, joka muutenkin oli tullut tunnetuksi lapsille tarkoitettuina versioina, oli luonnollisesti mukana. Lapsille tarkoitetuissa *Gulliverin retkien* versioissa on tavallisesti keskitytty kahteen ensimmäiseen osaan, mutta Daniel Kushnerin mukailmassa ja Lillian Chestneyn piirtämässä Kuvitetujen klassikkojen versiossa on rajoitettu pelkästään Lilliputti-jaksoon – sellaisenaan se olisi pikemminkin soveltunut Kuvajulkaisujen Satu-sarjaan.

Erikseen voidaan mainita *Merirosvo*-niminen muuten anonyymina esitetty tarina, jonka yhteydessä todettiin, että kirja perustui Cecil B. DeMillen elokuvaan. Tunnettuahan on, että sittemmin tämä menettely, elokuvasta tai televisiosarjasta tehdään kirja eikä päinvastoin, on tullut yleisemmäksi.

Kuuluisien teosten sovittukset Kuvitetut klassikot -sarjassa perustuivat siihen, että juonenkulku esitettiin mahdollisimman yksinkertaisesti. Periaate oli sinänsä sama kuin Charles Lambin, joka *Odyseia*-versionsa johdannossa korosti nopeasti etenevää kerrontaa: ”By avoiding the prolixity which marks the speeches and the descriptions in Homer, I have gained a rapidity to the narration, which I hope will make it more attractive, and give it more the air of a romance to young readers.”¹³ Juonenkulun yhteydessä kiinnitettiin erityistä huomiota eri tavoin näyttäviin tapahtumiin, jotka saattoivat täyttää yhden sarjakuvaruudun, joka oli sivun kokoinen.¹⁴ Esimerkin tarjoaa C.B.Davisin meriseikkailu *Kapinoitsijat*, jossa on kuvattu laiva, jonka ruuti-varasto räjähtää. Homeroksen *Odyseian* yhteydessä kykloopin ja jättiläisten suuruutta havainnollistetaan antamalla kuvan mennä osittain ruudun ulkopuolelle. Joissakin tapauksissa oli mahdollista antaa lukijoille tuntumaa myös alkuperäiseen tekstiin siteeraamalla suoraan ennen kuvituksen alkamista esimerkiksi teoksen alkusanoja. Näin ollen Dickensin *Kahden kaupungin*

suomalaisessa kulttuurissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1992, 136-138.

⁷ Raamatin sarjakuvaversioista ks. esim. Jean-Bruno Renard, *Bandes dessinées et croyances du siècle. Essai sur la religion et le fantastique dans la bande dessinée franco-belge*. Paris: Presses Universitaires de France 1986, 36-48.

⁸ Heikki Kaukoranta - Jukka Kempainen, *Sarjakuvat. 2., laajennettu painos*. Helsinki: Otava 1982, 207.

⁹ Hannu Salmi, *Elokuva ja historia*. Helsinki: Painatuskeskus - Suomen Elokuva-arkisto 1993, 220-222, 256-273; Hannu Salmi, ”Meillehän Hannibal ei olekaan ’ryssä’....” *Historia, politiikka ja Scipio Africanus*. *Lähikuva* 3-4/1993, 69-77.

¹⁰ Owen Wisterin kuuluisa *Virginialainen tasankojen ratsumies* v:1ta 1902 oli ilmestynyt suomeksi itse asiassa vain muutamia vuosia ennen sarjakuvaversiota, 1957.

¹¹ Ks. Riikonen, 1992, idem.

¹² Kingsleyn romaani ilmestyi suomeksi Matti Kilpeläisen kääntämänä 1949 (Porvoo: WSOY).

¹³ Charles Kingsley, *Westward Ho!*. Retold and illustrated by Georgina Hargreaves. London: Dean & Son 1979. Kyseinen versio on julkaistu sarjassa, johon on valittu paljolti samoja teoksia kuin Kuvitetuissa klassikoissa.

¹⁴ Antiikin aiheista sarjakuvassa ks. Hannu Laaksonen, "Antiikin maailma sarjakuvassa". Teoksessa Erkki Huhtamo (toim.), *Puhekuplia. Kirjoituksia sarjakuvasta*. Kemi: Kemin kulttuurilautakunta, 1986 76-83; liro Kajanto, *Antiikista Asterixiin*. Helsinki: WSOY 1973, 137-151. - Asterix-sarjakuvassa parodioidaan kyseistä kolmannen persoonan käyttöä panemalla Caesar puheessa käyttämään itsestään kolmatta persoonaa.

¹⁵ Lamb, op.cit., XIX.

¹⁶ Vastaavasti 1950-luvulla julkaistussa Pecos Billissä oli paljon koko- ja puolensivun ruutuja näyttäviä tapahtumia varten, ks. Riikonen, 1992, 145.

¹⁷ Mainittakoon, että Charles Lamb antoi omassa *Odyseia*-versiossaan tuntumaa Chapmanin kuuluisaan *Odyseian* runokäännökseen. Chapmanin käännös aivan 1600-luvun alusta oli myös Herman Melvillen käyttämä käännös, ks. R.W.B. Lewis, *The American Adam. Innocence Tragedy and Tradition in the Nineteenth Century*. Chicago: The University of Chicago Press 1955, 140-143.

¹⁸ Kaukoranta ja Kempainen pitävät Kuvitettuja klassikkoja "kuvottavan huonoina". Hannu Laaksonen, 1986, 77, on huomattavasti positiivisempi antiikkia käsittelevien Kuvitettujen klassikojen osalta.

sarjakuvaversiossa siteerataan romaanin kuuluisia alkusanoja "Se oli paras aikakausi, se oli huonoin aikakausi. Se oli viisauden ikä, se oli hulluuden ikä. Se oli toivon kevät ja epätoivon talvi".¹⁵

Piirroksina Kuvitetut klassikot edusti varsin heikkoa tasoa.¹⁶ Tekstin muokkaajat ja kuvittajat oli melko harvoin mainittu (yksi poikkeuksista on edellä mainittu *Gulliverin retket*).

Varsinaisen sarjakuvan ohella lehdet tarjosivat erilaista informatiivista aineistoa, mikä korosti niiden pedagogista funktiota. Tosin tämä aineisto oli sangen sattumanvaraista eikä sillä välttämättä ollut mitään asiallista yhteyttä kyseisessä numerossa olevaan romaaniin. Lehdissä voitiin tosin antaa joitain perustietoja ao. kirjailijoista ja esimerkiksi *Romeo ja Julia* -numerossa selvitettiin teatteriolejoja Shakespearen aikana, mutta useimmiten esiteltiin aivan muuta aineistoa. Suosittuja olivat luonnehdinnat historiallisista henkilöihahmoista. Näin ollen Caesar-numerossa esiteltiin Blaise Pascal "matematiikan nerona" ja Cooperin *Vakooja*-romaanin yhteydessä W. K. Röntgen. Suomalaisessa laitoksessa suosittuja olivat selostukset kuuluisista suomalaisista urheilijoista (juoksijat Hannes Kolehmainen, Ville Ritola, Paavo Nurmi, hiihtäjä Matti Koskenkorva, painija Väinö Kokkinen, "Ensimmäinen suuri naisurheilijamme" Kaisa Parviainen jne.). Mutta aivan yhtä hyvin voitiin kuvata suuria oopperoita. Homeroksen yhteydessä esiteltiin Verdin *Trubaduuri* ja mainitussa Caesar-numerossa oli esillä Jules Massenet'n ooppera *Manon Lescault*.

Homeroksen *Odyseia*

Edellä mainitun propedeuttisen tarkoituksen huomioon ottaen Kuvitetut klassikot oli nimien oikeinkirjoitusta ja asiatietoja myöten sangen huolimattomasti suomeksi toimitettu lehti. Se jäi tässä suhteessa oikeastaan jälkeen esimerkiksi 50-luvulla Suomessa aloittaneista sarjoista kuten Pecos Bill tai Tex Willer. Otan tässä lyhyesti esimerkiksi Kuvitettujen klassikkojen ensimmäisen numeron, *Odyseuksen*. Homeroksen *Odyseia* tarjoaa itsessään sarjakuvalle monenlaisia mahdollisuuksia, mitä osoittaa Jacques Lobin ja Georges Pichardin *Ulysse* vuodelta 1981¹⁷, mutta tässä tapauksessa näitä mahdollisuuksia ei juuri hyödynnetty.

Kuten monista muistakin Kuvitettujen klassikoiden numeroista, myös *Odyseuksesta* muodostui kokonaisuutena varsinainen sillisalaatti, sillä itse sarjakuvan ohella siinä oli artikkelit paitsi Homeroksesta myös keisari Justinianuksesta sekä Verdin oopperasta *Trubaduuri*, jonka yhteydessä tosin säveltäjän ja libretistin nimet jäivät kokonaan mainitsematta. Homerosta, jonka nimi kansilehdestä poiketen esiintyy sarjakuvan alussa englantilaisessa muodossa Homer, esiteltiin seuraavasti:

Historiankirjoittaja Herodotoksen mukaan Homeros syntyi v. 30 e.Kr., mutta toiset väittävät hänen syntyneen jo 1200-luvulla ennen Kristusta. Tämä viiden vuosisadan erö ei merkitse, että Homeros olisi elänyt 500 vuotta, mutta hänen työnsä saattoi olla yhtä elävää tänä aikana kuin se on nytkin.

Jakso jossa aikasuhteet ja matematiikka ovat täysin sekaisin ei enempää kommentteja kaipaa. Siinä missä Homeroksen *Odyseias*sa Odysseus kertoo takautuvasti seikkailuistaan Alkinooksen hovissa, sarjakuva menee suoraan

kertomaan juuri harharetkistä, joita seuraa välienselvittely Penelopen kosi-
joiden kanssa. Harharetkistä huomattavimman osuuden saa sarjakuvan alussa
oleva kyklooppiseikkailu, joka on tarjonnut aiheen myös kansilehteen. Odys-
seuksen käynti manalassa, joka esimerkiksi Charles Lambin lapsille tar-
koittamassa versiossa on näyttävästi mukana, on sarjakuvasta jätetty koko-
naan pois. Odysseuksen ja Penelopen tapaamisen yhteydessä mainitaan
kyllä siitä, että tunnistamisen yhteydessä puuhun liittyvän salaisuuden
tunteminen antaa Penelopelle varmuuden, mutta ei sitä, että puuhun liittyi
myös sänky, heidän yhteinen aviovuoteensa. Sarjakuvan eräänlainen hui-
pentuma on lähes sivun täyttävä kuvaruutu, jossa Odysseus surmaa kosijat.
Sen tekstiin on saatu sarjakuvan ainoa, typistetty esimerkki Homeroksen
kuuluisista eepisistä vertauksista: “Ja niinkuin kotka hävittää lintuparven
niin menehtyivät kosijat Odysseuksen hyökkäyksen raivoon.”

Länttä kohti

Toiseksi esimerkiksi voidaan ottaa jossain määrin korkeatasoisempi numero,
sarjakuvaversio Charles Kingsleyn 1500-luvulle Suuren armadan aikaan
sijoittuvasta historiallisesta romaanista *Länttä kohti* (Westward Ho!).¹⁸
Kingsley lauloi romaanissaan englantilaisten kunniaa, eli kuten teoksen
omistuksessa sanottiin: “Tuo miehuullisuudessaan ja hurskaudessaan, käy-
tännöllisyydessään ja intomielessään, varovaisuudessaan ja uhrivalmiudes-
saan tyypillisesti englantilainen miehen mieli, jota hän [tekijä] on koettanut
näillä sivuilla kuvata, on esiintynyt heissä vielä puhtaampana ja sankarilli-
sempänä kuin hänen henkilöissään, jopa puhtaampana kuin niissä urhoissa,
jotka Elisabeth arvoon ja ikään katsomatta kokosi unohtumattoman hallitus-
kautensa loistavien sotien aikana ympärilleen.” Tekijä mainitsee myös ro-
maaninsa alussa, että aihe “sopisi paremmin laulettavaksi kuin kerrottavaksi,
julistamaan kaikille tosi englantilaisille sydämille – ei romaanina, vaan
eepoksena, jonka kirjoittaakseen joku vielä on vyöttävä kupeensa – samaa
suurta sanomaa, josta Troijan ja Persian sotien laulut ja Marathonin ja
Salamiin voitonmerkit puhuivat muinaisajan kaikille tosi kreikkalaisille.”
Eräänlaista kirjallisuushistorian ironiaa voi nähdä siinä, että Kingsleyn
toivoma eepos jäi kirjoittamatta; sen sijaan hänen romaaninsa yksinkertais-
tettiin sarjakuvaksi ja siitä tehtiin myös lapsille tarkoitettu lyhen-
nelmä.¹⁹

Useimmista muista Kuvitetuista klassikoista poiketen *Länttä kohti* -nu-
merossa ei annettu mitään tietoja kirjoittajasta eikä siinä ollut mitään muu-
takaan informaatioaineistoa, vain tietoja itse Kuvitetut klassikot -sarjasta.
Toisaalta mukailijan (Daniel Kushner) ja kuvittajan (Allen Simon) nimet
mainittiin. *Länttä kohti* -romaanin sarjakuvaversio on sikäli mielenkiintoinen,
että 1800-luvun historiallisen romaanin tietyt asetelmat ja stereotypiat tulevat
siinä entistäkin korostuneemmin esille. Näitä aineksia ovat tietenkin seikkailu-
ja rakkausaihe, oman ja vieraan selkeä vastakkainasettelu (rehtien englantilaisten
vastapainoksi luhpu pujopartainen ja viiksekäs espanjalainen) sekä
spektaakkelimaiset meritaistelukohtaukset. Edelleen voidaan mainita
melodramaattinen jumalantuomio, salamanisku joka sokaisee päähenkilön.
Teksti kommentoi tilannetta: “Niin, sokea! Amyasin ja Don Guzmanin
riitaa ratkaistessaan Herra näki hyväksi ottaa toiselta näön, toiselta hengen.
Surussaan Amyas huomaa kuluttavan vihan laantuneen. Nyt hän kaipaa

¹⁹ Lobin ja Pichardin
eroottisia aineksia
alleiviavassa sar-
jakuvassa Homeros
esiintyy henkilöha-
mona, joka seuraa
Odysseusta Troijan
sodasta takaisin Ithakaan
ja Troijassa on toiminut
sotakirjeenvaihtajana
(correspondent de
guerre). Sarja-kuvassa
on ranskalaisen
neohellenistisen perin-
teen mukaan joukko
anakronismeja. Home-
roksen mainitaan teh-
neen muistiinpanoja
kymmenenä sota-
vuonna ja etsivän nyt
kustantajaa esityksel-
leen. Naishahmot,
nimenomaan Kirke ja
Kalypso, ovat saaneet
tärkeän sijan sarja-
kuvassa (eräs Kirke-
seikkailun yhteydessä
tavattu nymfi on saanut
Brigitte Bardot'n
piirteet) ja kummit-
televat jatkuvasti Odys-
seuksen mielessä hänen
kotiin palattuaankin.
Sarjakuvan Homeros
sulkee sanelukoneensa
juuri Odysseuksen ja
Penelopen tapaamiseen.
Homeroksen mukaan
Odysseus ei koskaan
löytänyt sitä Penelopea
jota etsi eikä Penelope
tunnistanut Odysseuk-
sessa sitä mitä odotti.
Penelope toteaa, että he
molemmat ovat
muuttuneet ja että
Odysseus on tuntenut
muita naisia. Sarjakuvan
lopussa Odysseus
toteaa Homerokselle,
että hän nähtävästi
joutuu ikuisesti etsi-
mään sitä minkä hän on
jättänyt taakseen.
Homeros kertoo, että
tämä jäi heidän viimei-
seksi tapaamiseksi:
Odysseus lähti yksin
purjehtimaan eikä häntä
sen jälkeen ole nähty.
Homeros jää ihmet-
telemään, löytäkö
Odysseus tällä kertaa
etsimänsä.

²⁰ Tällaisista melodramaattisista jumalan tuomio -kohtauksista ks. Riikonen 1992, 148-152. Samoin kuin Amyas Kingsleyn romaanissa myös esimerkiksi Dumas'n Monte-Criston kreivi tajuaa oman ylimielisyytensä. Jäähyyäiskirjeessään hän tajuaa olleensa mies "joka saatanan tavoin luuli olleensa Jumalan vertainen, mutta on nyt oikean kristityn nöyryydellä huomannut, että Jumalan käsissä on korkein valta ja suurin viisaus." Alexandre Dumas, *Monte-Criston kreivi*. Suomentanut Jalmari Finne. 6.p. Helsinki: Otava 1989, 696.

²¹ Ks. Dumas, op.cit., 177-180.

²² Umberto Eco, *Matka arkipäivän epätodellisuuteen*. Suomentanut Aira Buffa. Helsinki: WSOY 1985, 346.

²³ Kingsley, op.cit., 297.

vain kotia ja rauhaa kaikkien kesken." Amyasin viimeinen repliikki, jonka yhteydessä hänet on kuvattu yhdessä rakastamansa, intiaanien kasvattaman naisen kanssa, liittyy tähän: "Jumala antoi viisautensa minulle suuremman aartein kuin osasin uneksiakaan."²⁰ Onpa siinä mukana uuden nautintoaineen, tupakan ylistys: "Mainiompaa kasvia ei ole, se on yksinäisen seura, poikamiehen ystävä, nälkäisen ruoka, murhemielisen virkistäjä, unettoman uni ja palelevan tuli". Teksti on suoraan romaanista, jossa vielä todetaan tupakan auttavan "verenvuodon tyrehtyttämiseen, reumatismiin ja vatsan asettamiseen", ylistys joka voidaan rinnastaa vielä paljon monisanaisempaan ja kaunopuheisempaan hasiksen ylistykseen Dumas'n *Monte-Criston kreivissä*.²¹

Länttä kohti -romaanin sarjakuvaversiota hallitsevat kirkkaat värit, punainen, keltainen, sininen, vihreä. Punainen, keltainen ja oranssi tulevat esille niin tupakointikohtauksessa kuin tykkitulen, salamaniskun ja aurin-gonnousun sekä takkatulen yhteydessä. Kuten Pecos Billissä, sankarin tukka on keltainen. Vanhan tekstin illuusion luomiseksi kertojan esitykselle omistetut tekstiruudut saattavat esittää paperia joka ylä- ja alapäästään on kiertynyt rullalle, menettely jota Kuvitetuissa klassikoissa muutenkin noudatettiin. *Länttä kohti* -numerossa harrastettiin neliskulmaisten ruutujen kohdalla myös ympyrän ja sydämenmuotoisia ruutuja.

1800-luvun historialliselle romaanille ja seikkailuromaanille tyypilliseen didaktismiin ei sarjakuvassa juuri ollut mahdollisuuksia (kysymykseen tulivat lähinnä edellä mainitut itse sarjakuvan jälkeen tulevat tekstisivut). Yksinkertaisimmillaan didaktismi tuli romaanikirjallisuudessa esille – Umberto Econ sattuvan luonnehdinnan mukaan²² – niin sanottuina salgarismeina: kun italialainen kirjailija Emilio Salgari toi esille jonkin tuntemattoman eksoottisen ilmiön, hän yksinkertaisesti pysäytti kerronnan ja selitti mistä oli kysymys. Kingsley ei menettele näin suoraviivaisesti. Hän tuo kuitenkin esille aina paikallisia erikoisuuksia. Kun laiva on saapunut pitkän merimatkan jälkeen Barbadoskelle, tilanne on seuraavanlainen:

Ja vaistomaisesti huusi jokaisen ruumis hedelmiä, hedelmiä, hedelmiä! Sairaat halvautuneet raukat ryömivät paikasta toiseen poimien ahneina rönsyilevän rantaviiniköynnöksen rypäleitä ja tahmaten suunsa ja polttaen huulensa Intian viikunoilla, vaikka Yeo koettikin varoitella heitä piikeistä. Jotkut terveet ryhtyivät kaatamaan kaakaopähkinäpuita päästäkseen käsiksi pähkinöihin. Siinä puuhassa he kuitenkin vain saivat kirveensä tylsiksi, kunnes Yeo ja Drew puolen tusinaa malttinsa säilyttäneitä miestä valittuaan lähtivät sisämaahan ja palasivat tunnin kuluttua mukanaan kantamukselliset tuon neitseellisen puutarhan ihanuuksia – happamia junipa-omenoita, mehukkaita guava-hedelmiä ja villiananasta, hedelmien kuningatarta, jota he olivat löytäneet satamäärin tulikuumien tuffikallioiden reunoilta. Ja sitten istuutuivat kaikki vihamielisten hyönteispilvien höökkäyksiä uhmaten hiekkaturpeille ja osallistuivat yhteiseen juhla-ateriaan vanhojen sinisten maakrapujen kyyröttäessä kolojensa suulla ja heilutellessa rauhanhäiritsijöitä uhitellen saksiaan ja juhlallisten kurkien seisossa rantamatalassa mietiskellen pää kallellaan milloin viimeksi olivat nähneet yksinäisellä saarellaan höyhenettämiä kaksijalkaisia.²³

Jatkossa seuraa suorastaan filosofinen keskustelu Jumalan luomistyöstä ja merten ihmeellisyyksistä. Sarjakuvassa tämä kaikki on korvattu yhdellä kömpelöllä ruudulla, joka kuvaa maihin nousseita hoipertelevia miehiä. Mukana on selittävä kuvateksti: "Keripukkia potevat miehet ahmivat kullankeltaisia hedelmiä parantuakseen pitkän merimatkan rasituksista." Romaanissa mainitut eläimet on jätetty kokonaan pois. Sen sijaan taustalle on piirretty laiva, joka heijastuu mustana keltaista aurinkoa vasten – sekin itsessään sarjakuvassa usein esiintyvä asetelma.